

UNA EXPERIÈNCIA D'ASSESSORAMENT A LA UNIVERSITAT DES DE LA PSICOPEDAGOGIA

Rosa Casellas Codina, Lluís Espunya Danés
Psicopedagogs, EAPs del Gironès

RESUMEN

"Una experiencia de asesoramiento en la Universidad desde la psicopedagogía"

En este artículo presentamos una experiencia de asesoramiento a la Universidad, realizada por miembros de los equipos de asesoramiento y orientación psicopedagógica (EAP), durante el proceso de implantación de los nuevos estudios universitarios en el marco del Plan de Bolonia.

Los EAP's ya habíamos participado activamente en otros momentos de cambio en la Enseñanza (LOGSE). El llamado Plan de Bolonia suponía para nosotros participar en una experiencia única de intervención psicopedagógica en la Universidad y nos daba la oportunidad de conocer y disponer de una perspectiva interesante de "todo" el sistema educativo, des de los Jardines de Infancia hasta la Universidad. Esta intervención en la UdG se planteaba como un proceso de acompañamiento al profesorado de las nueve Facultades de la Universidad de Girona a partir de les siguientes ideas: la guía en los procesos de planificación de la docencia, la necesidad de ir hacia metodologías docentes centradas en el aprendizaje del estudiante, el acompañamiento en los cambios de rol del profesorado y de los estudiantes, y la incentivación de las iniciativas de mejora continua de la calidad docente.

ABSTRACT

"A University experience of assessment in psycho pedagogy"

In this article we present an experience of assessment at the University carried out by members of the team of Assessment and Psycho pedagogical Orientation (EAP), during the process of implantation of the new university studies within the framework of the Bologna Plan.

The "EAP's" has actively participated in previous exchanges in the LOGSE Education. The so called Bologna Plan is an opportunity for us to participate in a unique experience of psycho pedagogy in the University and gives us the opportunity to get to know and understand an interesting perspective of "all" the educational system, from Nursery School to University. This intervention in the "UdG" (University of Girona) is outlined as a process of attendance of the teaching staff of the nine Faculties of the University of Girona to share the following ideas: a guide in the process of planning and educational system, the necessity of incorporating methodology in the teaching of students, the change of roles between teacher and student and the initiatives to continually improve the quality of teaching..

A la Universitat, una de les institucions més duradores en el temps, però també de les més monolítiques i resistents al canvi (De Miguel i altres, 2001), s'hi mantenen un conjunt de tensions de resolució complexa (Monereo i Pozo, 2003; Monereo i al, 2010).

Una primera tensió parteix de la mateixa exigència social que pretén, d'una banda, que la universitat actuï com a instància de culturalització del país i, en aquest sentit, tant universal com sigui possible i, de l'altra, la pretensió de qualitat i excel·lència que respongui de manera eficaç a l'exigència de formar els millors professionals i també els millors investigadors. És l'etern problema de la universalitat enfront de la selectivitat.

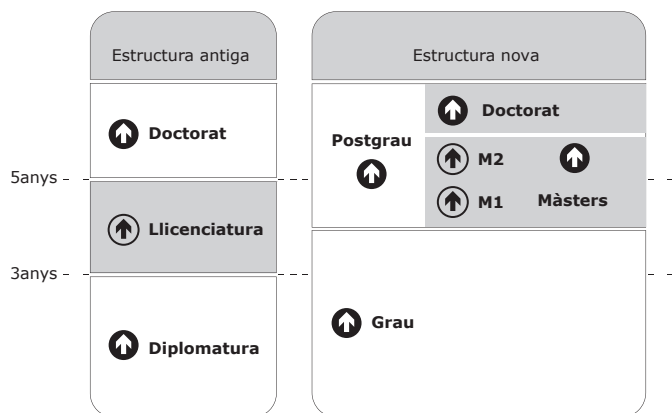
Un segon focus de tensió és saber quins són els continguts adients per a cadascuna de les titulacions (en què i per a què forma la Universitat) i a través de quines matèries desenvolupar-los. El saber, en la societat del coneixement actual, és considerat en gran mesura relatiu, necessàriament multidisciplinari i ràpidament caduc o evolucionat i és fa difícil encaixar aquestes característiques amb la particularitat de l'organització curricular universitària que, fins al moment, es normativitzava de manera centralitzada, ho feia el Ministeri de Educació corresponent, i es deixava en mans de cada docent la selecció dels continguts de les diferents matèries.

El tercer focus de tensió fa referència a la prevalença que té a la universitat la recerca enfront de la docència, a tots nivells:

per la mateixa millora professional del professorat, per les subvencions i incentius que poden obtenir les universitats,... Aquesta circumstància és tan potent que fins i tot ha generat la idea que els millors investigadors són, per definició, els millors docents, perquè poden oferir els resultats de les seves recerques i per que proposen el coneixement més actualitzat. Això és així malgrat que els estudis demostren abastament (Hattie i Harsh, citats a Briones, 2001) que és pot ser un excel·lent investigador i un docent mediocre i a l'inrevés, naturalment. La realitat, però, és que la institució i les agències de qualificació del professorat valoren especialment la recerca i en molta menor proporció la docència, la qual cosa fa que aquesta tingui un interès més secundari per a una part del professorat.

El quart focus de tensió, directament relacionat amb l'anterior, enfronta una tradició metodològica basada principalment en la transmissió de coneixements de naturalesa conceptual, amb una altra, encara minoritària, que pretén desenvolupar competències a partir del treball autònom de l'estudiant, a qui es guia en la descoberta i connexió del coneixement, per tal de promoure titulats capaços d'enfrontar la incertesa i les canviants circumstàncies que es trobaran en la seva futura experiència professional. La qüestió és si la universitat ha de formar professionals (hi ha qui diu que ja hi ha la formació professional per a això) o, pel contrari, ha de crear i compartir coneixement que tothom haurà de fer servir en funció de les seves circumstàncies laborals futures (un advocat, per exemple, pot haver de desenvolupar un munt de feines molt diferenciades).

Davant d'aquest complex panorama, en el món universitari sorgeix una proposta des de dalt (com sovint passa, d'altra banda) i que es concreta en la famosa Declaració de Bolonya de 1999, en la que els ministres d'Educació de diversos països europeus proposen la creació d'un Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) que suposa una nova organització dels estudis universitaris i el plantejament d'un nou paradigma docent del procés d'ensenyament-aprenentatge centrat en les competències que l'estudiant ha d'adquirir.

Aquest procés de canvi ha comportat que les diferents universitats hagin hagut de realitzar l'adaptació de les titulacions amb l'objectiu d'aconseguir a nivell europeu un sistema de titulacions comparable, una estructura similar dels estudis, la revisió del temps de dedicació de l'estudiant i del professorat a les activitats d'ensenyament-aprenentatge: el crèdit ECTS (*European Credit Transfer System and Accumulation*) com a unitat de còmput de la dedicació de l'estudiant (1 ECTS = 25h de l'estudiant) i, finalment, l'adopció d'uns estàndards internacionals de qualitat.

La UdG va començar a desenvolupar un model propi de planificació de la docència, així com un sistema d'assegurament de la qualitat (SAQ), des del curs 2004-2005, per tal d'adaptar-se amb el major grau d'èxit possible a l'EEES.

A iniciativa del llavors Vicerectorat de Docència i Política Acadèmica (Mª Lluïsa Pérez Cabaní) i sota la coordinació del Delegat de la Rectora de Suport a la Docència de la UdG (Josep Juandó), es va crear un Programa de Suport a la Qualitat Docent, amb la finalitat d'ajudar a les diferents Facultats al desplegament de les titulacions adaptades a l'Espai Europeu d'Educació Superior i donar suport en la implementació de noves metodologies.

El setembre de 2007 ens hi vàrem incorporar dues persones de l'EAP Gironès. El perfil que buscava la universitat era el de professionals amb formació en l'àmbit psicopedagògic, amb experiència en funcions d'assessorament curricular i amb coneixements de la realitat universitària (ambdós havíem fet o fèiem docència a la UdG). Teníem també experiència de treball en col·laboració doncs havíem realitzat plegats una innovadora experiència de *docència compartida* a la Universitat.

Els EAP's ja havíem participat activament en altres moments de canvi en l'Ensenyament (LOGSE), plantejats segurament amb alguns dels mateixos tics que la nova reforma universitària, com si un canvi en profunditat es pogués dictar des d'alguna instància i sense la implicació i el necessari debat dels protagonistes principals (en els dos casos els docents). És clar, d'altra banda, que quan es proposa el debat no tothom té el suficient interès de participar-hi i, des de la renúncia, es diu que per això ja hi ha els càrrecs de gestió i els polítics.

Amb la LOGSE es va plantejar igualment un canvi estructural (primària - ESO), amb l'ampliació de l'ensenyament obligatori fins els 16 anys i el plantejament d'un model comprensiu de l'aprenentatge que remetia directament a la necessitat de l'atenció a la diversitat. Tot plegat amanit amb la definició força precisa de la concepció de referència del procés d'ensenyament-aprenentatge (el constructivisme). En ambdós casos es pretenia un canvi a fons, que no volia ser només un canvi de noms sinó que soscavava la mateixa essència dels estudis i reclamava un qüestionament del paradigma docent difícil de dur a terme en poc temps. En els dos casos, la comprensible resistència al canvi es va manifestar en tota la seva cruïsa.

En qualsevol cas, i ara situats en la universitat, l'anomenat Pla de Bolonya suposava per a nosaltres participar en una experiència única d'intervenció psicopedagògica a la Universitat i ens donava l'oportunitat de conèixer i poder participar de "tot" el sistema educatiu, des de les escoles bressol fins a la Universitat, la qual cosa constituïa, ens semblava, una situació de privilegi que convenia saber aprofitar.

Aquesta intervenció a la UdG es plantejava com un procés d'acompanyament al professorat de les nou facultats de la Universitat de Girona (Ciències, Lletres, Psicologia i Educació, Escola Politècnica Superior, Dret, Ciències Econòmiques, Medicina, Infermeria, Turisme), a partir de les següents idees:

- el guiatge en els processos de planificació de la docència
- la necessitat d'anar cap a metodologies docents centrades en l'aprenentatge de l'estudiant
- l'acompanyament en els canvis de rol del professorat i dels estudiants
- la incentivació de les iniciatives de millora contínua de la qualitat docent

I tot plegat des del marc d'una instància que sorgia directament de l'Equip de Rectorat, amb totes les limitacions i avantatges que aquesta circumstància comportava, el Programa de Suport a la Qualitat Docent.

OBJECTIUS DEL PROGRAMA DE SUPORT A LA QUALITAT DOCENT (PSQD)

Amb l'entrada en funcionament de l'espai europeu d'educació superior (EEES), es va crear un marc d'autonomia universitària que suposava que cada Universitat decidia quins estudis volia fer, els definia, els programava i els presentava a apro-

vació de l'Agència de Qualitat Nacional (ANECA) i del Ministeri d'Educació, que els havien de verificar i, a partir d'aquí es podien oferir als estudiants. Passats sis anys de la seva implantació aquestes titulacions s'hauran "d'acreditar" per completar el procés d'avaluació.

En aquest context i en un marc general d'assegurament de la qualitat, el Programa de Suport a la Qualitat Docent (PSQD) va assumir les funcions de suport i seguiment a les facultats i al professorat en el procés de posar en funcionament les noves titulacions i l'acreditació posterior, amb els següents objectius:

A. Dotar a la UdG de mecanismes d'ajuda a l'assegurament de la qualitat del procés docent, des del respecte a la diversitat d'estils de docència existents, entesa aquesta com una de les bases de la pròpia qualitat.

B. Ajudar al professorat i als centres en relació a la planificació, l'avaluació de resultats d'aprenentatge (competències) i la millora del procés docent.

TASQUES DESENVOLUPADES EN EL MARC DEL PSQD

Les actuacions concretes realitzades en el marc del programa han estat diverses:

1. Col·laboració i suport als coordinadors de cadascun dels estudis i facultats durant el procés d'elaboració de les memòries de programació dels diferents Graus i Màsters de la UdG en el procés d'adaptació a l'EEES (aquestes memòries de programació eren les que després les havia d'aprovar l'ANECA i el mateix Ministeri de Educació). Aquest procés es va completar amb èxit en tots els casos.
2. Impuls a l'ús qualificat de les eines de planificació de la docència de la UdG, donant així suport al professorat i als centres en el procés de planificació de la docència[1].
4. Anàlisi dels dissenys de les titulacions (seria el pla d'estudis de les diferents carreres) i dels mòduls i assignatures (programacions de cadascuna de les matèries) dels diferents estudis i el seguiment de la seva evolució, a fi de recollir informació actualitzada de l'estat de la planificació de la docència i poder elaborar l'informe anual de l'estat d'aquesta planificació, a la cerca de necessitats de suport al professorat i de millora de les eines i procediments.
5. Coordinació de les millores de la intranet docent, proposades pel professorat universitari.
6. Creació i/o impuls a la utilització d'eines d'acompanyament de la docència i de guies metodològiques (plans d'acció tutorial, propostes de desenvolupament de les competències transversals, metodològiques docents com l'Aprenentatge Basat en Problemes, l'anàlisi de casos i altres).

7. Impuls a l'edició de materials docents vinculats a mòduls i assignatures concrets. Divulgació de manera coordinada de les actuacions de suport al professorat en relació a la producció i l'explotació de materials docents que es duen a terme des de diferents unitats de la Universitat

INTERLOCUCIÓ AMB ELS CENTRES DOCENTS (Facultats)

Els professionals del PSQD ens vàrem coordinar amb l'interlocutor que cada Facultat havia designat. Cal destacar la importància d'aquesta figura donat que la seva posició i coneixement de la realitat dels diferents estudis permetia una intervenció molt més àmplia i ajustada del professionals del PSQD.

El plans de treball van ser contrastats amb els deganats de les Facultats, a través d'aquests coordinadors d'Espai Europeu en el centre.

AVALUACIÓ DEL PROGRAMA

Per a cadascun dels blocs d'actuació que contenien els plans de treball del programa, es va definir el procediment d'execució i feedback dels resultats, la qual cosa donava la garantia d'una avaluació continuada del desenvolupament del propi Programa de SQD. I s'elaboraren memòries anuals del Programa que es van presentar a la Comissió de Docència (òrgan de control i planificació de la pròpia universitat).

ASPECTES QUE VOLEM DESTACAR DE L'EXPERIÈNCIA

- L'experiència ens va permetre d'entrada incorporar-nos en el debat sobre les competències (què és una competència?, com es defineixen?, amb quines activitats es desenvolupen?, com s'avaluen?). La UdG va definir les competències segell de la Universitat i una de les primeres tasques encomanades a l'Equip, va ésser la concreció d'aquestes competències en nivells, seguint les orientacions europees marcades en els anomenats *Compleat Set Dublin Descriptors (2004)* i el *Real Decreto 1393/2007 del Ministerio de Educación*.
- <http://www.udg.edu/ladocencia/ProgramadeSuportalaQualitatDocent/Competencies/tabid/16532/languatge/ca-ES/Default.aspx>
- L'assessorament en l'elaboració de les memòries de programació de Graus i Màsters va afavorir el treball d'assessorament dels professionals a les facultats de forma diversa segons la seva idiosincràsia, doncs va permetre conèixer millor la realitat universitària en els moments inicials de la nostra intervenció. I observar el processos que es generaven en els moments de canvi en l'àmbit educatiu (les resistències i l'assumpció de nous reptes, dels que parlàvem a l'inici de l'article)

La necessitat de donar resposta a diferents interrogants sobre el treball de les competències, la planificació de la docència, la tutoria a la Universitat,... ens va permetre la participació,

junt amb professionals i docents de la UdG, en la reflexió, debat i l'elaboració de materials diversos. L'UdG ha publicat diferents quaderns de suport, en forma de Guies temàtiques amb l'objectiu de posar a l'abast del professorat unes eines que cada facultat podia contextualitzar (<http://www.udg.edu/ladocencia/Recursos/Quaderns/tabid/16535/language/ca-ES/Default.aspx>). Fruit d'aquest treball d'assessorament multidisciplinari, s'han impulsat també, i es desenvolupen actualment, projectes entre la universitat i els centres de secundària (Programació vertical instituts – Universitat entorn a la temàtica de l'aigua) o propostes tutorialis o de mentoria, com el de la Facultat de Ciències.

- Un aspecte interessant i enriquidor va ser l'oportunitat de poder treballar amb professors de diferents disciplines per aprofundir en el coneixement i aplicació de noves metodologies. En aquest sentit vàrem participar en l'organització i realització de noves propostes docents i en experiències de pràctica reflexiva (ABP, autoregulació de l'aprenentatge, tutories...)
- Destaquem que a la Universitat hi ha un intercanvi constant d'experiències amb altres universitats. Vàrem poder participar en diferents experiències compartides amb professionals de diferents Universitats del país, però també d'universitats d'Europa (Projecte Tempus, amb països de l'Europa de l'Est). I com a assessors vàrem compartir també una interessant experiència de cooperació i transferència de coneixement amb professors de diverses universitats a Bluefields (Nicaragua). En els EAP's aquesta dinàmica de relacions i intercanvis professionals, més enllà del propi territori o país, tant enriquidor, no es dona pràcticament mai. Aquesta obertura de mires permetria una anàlisi de les situacions molt més ampli i profund que afavoriria la millora qualitativa de les feines dels professionals.
- El Programa de Suport a la Qualitat Docent disposava d'espais per a la reflexió sobre el treball realitzat, es va participar en diferents congressos i es varen publicar articles fruit de la col·laboració amb diferents professionals de les facultats.
- La participació dels assessors també es va donar en l'àmbit de la formació continuada, participant en el Postgrau de Docència Universitària.

En funció de totes aquestes consideracions, la valoració d'aquests tres anys d'experiència professional a la Universitat de Girona és globalment molt positiva.

Tenint en compte la complexitat de la institució en la que hem realitzar una intervenció psicopedagògica, els resultats i les opcions de treball que hem pogut obrir han estat prou profitoses a tots nivells. Per acabar de quallar l'experiència, proba-

blement hagués faltat una mica més de temps d'intervenció sostinguda, que hagués permès una implantació molt més profunda en les diferents facultats. Segurament només des de dins de cadascuna de les facultats i des del convenciment profund de cadascun dels protagonistes (els docents) pot fer-se factible un qüestionament tan a fons de les pràctiques d'ensenyament-aprenentatge de la Universitat.

La idea de disposar d'un Programa de Suport a la Qualitat Docent té unes avantatges innegables i mostra una aposta decidida de la Universitat per la potenciació de la reflexió sobre la docència, amb la pretensió de qüestionar les pràctiques i potenciar allò que ja funciona i provar de modificar allò que es valori com a millorable i incentivar les propostes innovadores. Proposat des del Rectorat, com ha estat, però amb molta més participació de les diferents facultats, amb molt més consens sobre objectius i formes d'assolir-los. El professorat universitari se sent més còmode amb l'assessorament d'un col·lega expert en la pròpia matèria. I, en aquest sentit, és ideal la col·laboració d'aquest professorat especialista amb els psicopedagogs. Les vegades que s'ha aconseguit aquesta difícil connexió, els resultats i les produccions han estat importants i de qualitat. Convindria aprofundir en aquest camí.

Malauradament, l'experiència es va acabar tres anys després d'haver-la iniciada. El fet que el gruix de la feina ja s'hagués completat (pràcticament estaven adaptats tots els estudis, de grau i màster, a les exigències de l'EEES), i especialment la crisi econòmica que ha colpejat fortament el món universitari, no ha fet possible la continuació d'un treball que creiem que va ser útil mentre va durar, però que podria haver-ho estat molt més encara si hagués pogut perdurat en el temps.

Bé, val a dir que la feina continua, malgrat la reducció de personal i la minva en els recursos materials, per la tossuderia i l'esforç incansable d'unes poques persones que encara creuen en el projecte.

Nota:

[1] La UdG ha creat unes eines informàtiques específiques de planificació de la docència basades en competències, pel Disseny de les Titulacions de Grau i Màster i el Disseny de les assignatures i mòduls.

Referències Bibliogràfiques

- Briones, G. (2001). *Investigación y docencia: hacia una educación superior de calidad*. De Miguel, J.; Cais, J.; Vaquera, E. (2001). *Excelencia. Calidad de las Universidades españolas*. Madrid: CIS.
- Monereo, C.; Pozo, J.L. (2003). *La universidad ante la nueva cultura educativa. Enseñar y aprender para la autonomía*. Madrid: ICE-UAB / Síntesis.
- UOC (2010). *Intervenció psicoeducativa en els contextos familiars i escolars*. Barcelona: FUOC.

Correspondència amb els autors:

Rosa Casellas Codina. E-mail: rcasell2@xtec.cat.

Lluís Espunya Danés. E-mail: lespuna@xtec.cat